

Nr 54.

Ankom till riksdagens kansli den 12 maj 1944 kl. 1 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag till lin- eller hampberedningsanläggningar m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(1:a avd.)

I en till riksdagen den 11 februari 1944 avlåten proposition, nr 103, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen

att för budgetåret 1944/45 anvisa

dels å riksstaten under nionde huvudtiteln till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till lin- eller hampberedningsanläggningar ett reservationsanslag av 130 000 kronor,

dels ock å kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder till Hemslöjds-lånefonden ett investeringsanslag av 720 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 286 av herr *Engberg m. fl.*, likalydande med II: 459 av herr *Sandberg m. fl.*, vari hemställtts,

att riksdagen för budgetåret 1944/45 måtte anvisa

dels å riksstaten under nionde huvudtiteln till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till lin- eller hampberedningsanläggningar ett reservationsanslag av kronor 250 000,

dels ock å kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder till Hemslöjds-lånefonden ett investeringsanslag av kronor 1 400 000;

2) II: 465 av herrar *Hagberg* i Luleå och *Senander*, vari hemställtts, att riksdagen måtte avslå propositionen nr 103.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för motionerna, får utskottet hänvisa till dessa.

Vid 1928 års riksdag inrättades hemslöjdslånefonden för utlämnande av lån till hushållningssällskapen, vilka i sin tur skulle lämna förlagslån för anskaffande av för textil tillverkning avsett svenskt material, företrädesvis av lin och ull.

Genom beslut av 1940 års lagtima riksdag (prop. nr 132; r. skr. nr 171)

medgavs att lån till anläggande av lin- och hampberedningsanstalter finge beviljas från hemslöjdslånefonden. Till förstärkande av fonden anvisades för budgetåret 1940/41 å kapitalbudgeten ett anslag å 300 000 kronor. Bestämmelser rörande lån från fonden utfärdades genom kungörelse den 21 juni 1940 (nr 605).

1940 års urtima riksdag (prop. nr 51; r. skr. nr 67) anvisade å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 till hemslöjdslånefonden ett anslag av 1 500 000 kronor. Vissa jämkningar i bestämmelserna om lån godkändes även av riksdagen. Kungörelse härom utfärdades den 22 november 1940 (nr 952).

Vid 1941 års riksdag (prop. nr 333; r. skr. nr 501) medgavs, att för uppförande av lin- och hampberedningsverk statsbidrag utan återbetalningsskyldighet skulle kunna lämnas. Å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisades dels för sistnämnda ändamål ett anslag av 500 000 kronor och dels såsom förstärkning av hemslöjdslånefonden ett anslag av 1 500 000 kronor. Vissa ändringar skulle även genomföras i fråga om bestämmelserna rörande lån från hemslöjdslånefonden. Kungörelser utfärdades sedermera den 13 mars 1942 dels beträffande dessa ändringar (nr 152) och dels angående statsbidrag för anläggande av lin- och hampberedningsanstalter (nr 153).

Å riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisade 1942 års riksdag ett anslag av 1 000 000 kronor till hemslöjdslånefonden.

1943 års riksdag (prop. nr 2 och 344; r. skr. nr 20 och 474) har till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till lin- eller hamperedningsanläggningar anvisat dels å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 ett anslag av 800 000 kronor och dels å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 ett anslag av 130 000 kronor. Härjämte har (prop. nr 2 och 344; r. skr. nr 20 och 474) å sistnämnda tilläggsstater till Hemslöjdslånefonden anvisats 3 000 000 respektive 600 000 kronor.

I skrivelser den 31 augusti 1943 ha *kommerskollegium* och *lantbruksstyrelsen* gemensamt hemställt att för budgetåret 1944/45 måtte anvisas ett anslag av 200 000 kronor till bidrag till lin- eller hamperedningsanläggningar samt ett anslag av 900 000 kronor till förstärkning av hemslöjdslånefonden.

Sedermera har även statens linnämnd i en av statens livsmedelskommission med utlåtande den 16 november 1943 överlämnad skrivelse gjort framställning om anslag till ifrågavarande bidrags- och låneverksamhet. Över linnämndens framställning ha infortrade utlåtanden avgivits den 26 november 1943 av statskontoret, den 14 januari 1944 gemensamt av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen samt den 2 februari 1944 av statens industrikommission.

Linnämnden har hemställt att till bidrag utan återbetalningsskyldighet måtte uppföras ett anslag av 825 000 kronor samt att hemslöjdslånefonden måtte förstärkas med ett belopp av 4 000 000 kronor.

Livsmedelskommissionen har tillstyrkt bifall till linnämndens framställning. En permanent, inhemsk odling och beredning av lin och hampa av den omfattning, linnämnden förutsatt, vore enligt kommissionens mening

otvivelaktigt av stor betydelse särskilt ur beredskapssynpunkt. Det syntes därför önskvärt, att medel anvisades för fullföljandet av det föreslagna utbyggnadsprogrammet. Emellertid borde stödet för odling och beredning av spånadsväxter avvägas i förhållande till det stöd från statens sida, som kunde anses befogat för skapandet av en tillfredsställande beredskap jämväl på andra liknande områden. En dylik avvägning ankomme dock icke på livsmedelskommissionen utan borde upptagas till behandling av annat därför avsett statligt organ.

Statskontoret har framhållit att den i ärendet förebragta utredningen icke övertygat statskontoret om nödvändigheten av ett så omfattande utbyggnadsprogram för lin- och hamperedningen, som det av länämnden föreslagna. En avsevärd beskränning av det av nämnden framlagda förslaget syntes under rådande förhållanden vara ofrånkomlig. I övrigt instämde statskontoret i vad livsmedelskommissionen anfört rörande nödvändigheten av att en avvägning skedde mellan det stöd från statens sida, som borde lämnas odling och beredning av spånadsväxter samt de stödåtgärder, som vore erforderliga för vinnandet av en tillfredsställande beredskap jämväl på andra försörjningsområden.

I utlåtandet över länämndens framställning ha *kommerskollegium* och *lantbruksstyrelsen* med ändring av tidigare yrkanden hemställt att å riksdagen för budgetåret 1944/45 måtte anvisas ett anslag av 400 000 kronor till bidrag till lin- eller hamperedningsanläggningar och ett investeringsanslag av 2 100 000 kronor till hemslöjdslånefonden, samt att å beredskapsstat måtte anvisas ett anslag av 400 000 kronor till bidrag till ifrågavarande anläggningar och ett investeringsanslag av 1 500 000 kronor till hemslöjdslånefonden.

Statens industrikommission har anfört följande.

I utlåtande den 2 december 1942 (jfr prop. 176/1943) har kommissionen i huvudsak godtagit en av statens länämnd verkställd beräkning av fredsbehovet av lin och förordat, att linberedningsanstalterna utbyggas till en kapacitet, motsvarande detta fredsbehov, vilket beräknats kunna tillgodoses från en med lin odlad areal av 7 000 hektar.

På skäl som anförts av *kommerskollegium* och *lantbruksstyrelsen* i gemensamt utlåtande den 14 januari 1944 vill dock kommissionen förorda, att denna utbyggnad sker i den ordning ämbetsverken föreslagit, sålunda i första hand genom komplettering av redan befintliga verk. Kommissionen har därför i fråga om medelsanvisningen ansett sig böra ansluta sig till *kommerskollegii* och *lantbruksstyrelsens* i ovannämnda utlåtande gjorda hemställan.

Riksdagens revisorer ha i sin berättelse för år 1943 uppmärksammat vissa förhållanden i samband med anläggandet av hamperedningsverket i Visby. Revisorerna ha efter att ha lämnat en redogörelse rörande beredningsverkets tillkomst samt det statsunderstöd som lämnats uttalat i huvudsak följande.

Statsmakterna ha under rådande förhållanden vidtagit långt gående åtgärder för att trygga tillgången inom landet på produkter av vissa kulturväxter, däribland hampa. Det har jämväl uttalats önskemål om att man borde söka uppehålla en inhemsk odling och beredning av hampa i viss ut-

sträckning även under normala förhållanden. Det torde vara uppenbart, att framställning inom landet av hampa icke i och för sig är lönande, utan främst är betingad av rådande krisförhållanden, och för sitt framtida bestånd torde vara beroende av statliga stödåtgärder i en eller annan form. Försiktigheten hade därför bort bjuda, att den inhemska hampindustrin icke utbyggts i större omfattning än som med hänsyn till landets behov varit oundgängligen nödvändigt. Den av revisorerna lämnade redogörelsen synes emellertid giva vid handen, att denna synpunkt icke blivit behörigen beaktad. Statens linnämnd har också uttalat tvivelsmål om möjligheten att inom landet finna avsättning för så stora mängder beredd hampa, som de nybyggda anstalterna tillsammans kunna frambringa. Den betydande produktionskapaciteten synes i första hand sammanhänga med den utbyggnad av hampberedningsfabriken i Visby, som vidtagits med avvikelser från den av statens linnämnd uppgjorda planen. Det har därför väckt revisorernas uppmärksamhet, att ledningen för detta företag — vilket till övervägande delen haft att lita till lån och bidrag av statsmedel — ansett sig böra företaga ifrågavarande utbyggnad utan att dessförinnan hava uppnått samförstånd med vederbörande statliga myndigheter.

Departementschefen har i ärendet anfört och föreslagit följande:

»Under den nuvarande krisen ha statsmakterna lämnat odlingen av lin och hampa samt beredningen därav ett avsevärt stöd i syfte att få till stånd en inhemsk produktion av råvaror för lin- och hampindustrin i landet. Stödet har lämnats i form av dels vissa statliga prisgarantier för odlarna och dels lån och bidrag till uppförande av lin- och hampberedningsverk. Ganska omfattande odlingar av lin och hampa ha även under de senare åren kommit till stånd i skilda delar av landet. Linberedningsverk ha med bidrag och lån från staten uppförts i Laholm, Växjö, Gimo, Kristinehamn, Hybo och Bodum. Därjämte ha beredningsverk för hampa blivit uppförda i Värmbol invid Katrineholm och Visby. I de nu ifrågavarande framställningarna från kommerskollegium och lantbruksstyrelsen samt statens linnämnd ha ytterligare avsevärda belopp äskats för att användas såsom bidrag och lån till uppförande eller kompletterande av vissa lin- och hampberedningsverk. Såsom jag framhöll i samband med äskandet av anslag för förevarande ändamål å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 (prop. nr 344, s. 93 och 206) synes mig största försiktighet böra iakttagas i vad avser ett utbyggande av lin- och hampberedningsanläggningarna. I nuvarande läge torde därför en mera omfattande erfarenhet, icke minst beträffande odlingstekniken, böra avvaktas, innan en fortsatt utbyggnad, såvitt angår linberedningsverken, genomföres. Med hänsyn härtill finner jag mig för närvarande icke böra förorda att ytterligare medel ställas till förfogande för detta ändamål. Vad angår hampberedningsverken torde i och med slutförandet av arbetena vid beredningsverken i Värmbol och Visby dessa ha utbyggts i den utsträckning som synes erforderlig för tillgodoseende av landets behov i fredstid av dylika beredningsverk. Såsom framgår av framställningarna i ärendet fordras emellertid för täckande av kostnaderna för slutförandet av nyssnämnda hampberedningsverk ytterligare bidrag och lån av statsmedel. Ehuru ur de syn-

punkter som riksdagens revisorer anfört givetvis en viss tvekan kan råda huruvida ytterligare statsmedel böra anvisas för detta ändamål, vill jag likväl — med hänsyn till att nu är fråga om att täcka de sista kostnaderna för hampberedningsverkens uppförande — icke motsätta mig att det härför enligt kommerskollegiums och lantbruksstyrelsens förslag erforderliga beloppet, 850 000 kronor, därav 130 000 kronor äro avsedda såsom bidrag och 720 000 kronor såsom lån, anvisas för budgetåret 1944/45.»

Utskottet.

Såsom departementschefen anfört bör givetvis försiktighet iakttagas, när det gäller ett utbyggande av lin- och hampberedningsanläggningarna i landet, eftersom med dessa anläggningar närmast avses att under nuvarande kris möjliggöra en inhemsk produktion av råvaror för lin- och hampindustrin och utsikterna för deras fortsatta drivande under normala förhållanden äro svåra att nu bedöma. Emellertid delar utskottet departementschefens uppfattning att ytterligare statsmedel böra anvisas för slutförande av arbetena vid hampberedningsverken i Värmbol invid Katrineholm och i Visby. De härför äskade anslagen till bidrag och lån tillstyrkas av utskottet, som alltså icke kan biträda avslagsyrkandet i motionen II: 465. Vad angår frågan om utökning av linberedningsverken med en anläggning, avsedd för Västernorrlands och Västerbottens län såsom föreslagits i de likalydande motionerna I: 286 och H: 459, föreligga måhända vissa skäl som i nuvarande läge tala för en avvaktande hållning till detta projekt. De synpunkter med avseende på behovet av ett dylikt beredningsverk vilka anförts i motionerna ävensom det stora intresse för saken som jordbrukarna inom ifrågavarande trakter visat bland annat genom att vid företagen provteckning anmäla en odlingsareal på tillhoppa cirka 700 hektar, synas likväl utskottet förtjäna sådant beaktande att förslaget bör göras till föremål för prövning i vederbörlig ordning. Enligt vad utskottet erfarit har också statens linnämnd numera hos lantbruksstyrelsen tillstyrkt en framställning från Ångermanlands linodlareförening och Västerbottens linodlareförening om anslag för ändamålet. För att icke framställningen skall behöva lämnas utan bifall på grund av bristande medelstillgång, synes det utskottet angeläget att riksdagen nu ställer eventuellt erforderliga medel till förfogande, varigenom tillika kan vinnas att beredningsverket hinner färdigställas i sådan tid att det kan mottaga redan 1944 års linskörd. Utskottet vill därför i anslutning till motionerna tillstyrka anvisande av medel för ett beredningsverk omfattande en beredningsmaskin, för vars uppförande motionärerna på grundval av gjorda beräkningar begärt ökning av dels bidragsanslaget med 120 000 till 250 000 kronor och dels låneanslaget med 680 000 till 1 400 000 kronor.

Under återopande av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen må i anledning av förevarande proposition och motionerna I: 286 och II: 459 samt med avslag å motionen II: 465

för budgetåret 1944/45 anvisa

1. å riksstaten under nionde huvudtiteln till *Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till lin- eller hampberedningsanläggningar* ett reservationsanslag av 250 000 kronor,
2. å kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder till *Hemslöjdslånefonden* ett investeringsanslag av 1 400 000 kronor.

Stockholm den 12 maj 1944.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Närvarande: se utlåtande nr 51.
